

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIV TA‘LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT
O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**O‘ZBEK TILI TARAQQIYOTI VA
XALQARO HAMKORLIK
MASALALARI**

**XALQARO ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI**

2025-yil 18-oktabr

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK
TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI**

**O‘ZBEK TILI TARAQQIYOTI VA XALQARO HAMKORLIK
MASALALARI**

Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari

2025-yil 18-oktabr

Toshkent – 2025

SİNTAKTİK YOLLA YARANAN MİKROTOPONİMLƏR MICROTOPONYMS FORMED SYNTACTICALLY

10.52773/tsuull.conf.2025.18.10/FZYE2370

İsmayılı Aysən Fizuli

AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu
doktorantı, kiçik elmi işçi
aysheaxmedova4@gmail.com

XÜLASƏ. Azərbaycan toponimikasının müəyyən bir hissəsini toponimlər əhatə edir. Toponimlər digər söz qruplarından fərqlənir. Bu onimlər arxaik leksik, morfoloji və sintaktik xüsusiyyətlər daşıyır. Xalqımızın ictimai-siyasi və sosial-iqtisadi həyatını, dini yanaşmalarını özündə əks etdirən toponimlər (makrotoponimlər (böyük coğrafi məkanlar) və mikrotoponimlər (kiçik coğrafi məkanlar)) tarixin müxtəlif zaman kəsiyində yaranır. Makrotoponimlərlə müqayisədə mikrotoponimlər müxtəlif səbəblərdən (müharibə, ərazidə yaşayan şəxslərin, xüsusilə yaşlı nəslin nümayəndələrinin vəfat etməsi, əhalinin bir yerdən başqa yerə köç etməsi və s.) unudula bilir. Dilimizin mikrotoponimlər (mikrooronimlər, mikrooykonimlər və mikrohidronimlər) sistemi daima dəyişir. Mikrotoponimik vahidlərin biri digərini əvəzləyir. Mikrotoponimlər leksik, morfoloji və sintaktik yolla yarana bilir. Məqalədə Qarabağ bölgəsində qeydə alınan sintaktik yolla yaranan mikrotoponimlərdən bəhs ediləcək.

Açar sözlər: sintaktik, toponim, mikrotoponim, makrotoponim, Azərbaycan, Qarabağ, bölgə.

Annotation. A certain part of Azerbaijani toponymy is covered by toponyms. Toponyms differ from other word groups. These onyms have archaic lexical, morphological and syntactic features. Toponyms (macrotoponyms (large geographical spaces) and microtoponyms (small geographical spaces)) that reflect the socio-political and socio-economic life and religious approaches of our people arise at different periods of history. Compared to macrotoponyms, microtoponyms can be forgotten for various reasons (war, death of people living in the area, especially representatives of the older generation, migration of the population from one place to another, etc.). The system of microtoponyms (microoronyms, microoikonoms and microhydronyms) of our language is constantly changing. One microtoponymic unit replaces another. Microtoponyms can arise lexically, morphologically and syntactically. The article will discuss the syntactically arising microtoponyms recorded in the Karabakh region.

Keywords: syntactic, toponym, microtoponym, macrotoponym, Azerbaijan, Karabakh, region.

Sintaktik yolla sözlərin yaranması söz yaradıcılığı prosesində mühüm rola malikdir və dilimizin lüğət tərkibinin zənginləşməsinin qədim tarixi vardır,

sistemli xarakter daşıyır. Sintaktik yolla söz yaradıcılığının toponimik vahidlərin də inkişafında böyük əhəmiyyəti vardır. Bu yolla toponimiyaratma dedikdə daha çox mürəkkəb sözlərin əmələ gəlməsi başa düşülür. Ancaq toponimlər yaranarkən mürəkkəb sözlərdən daha çox söz birləşməsi yada düşür. Afad Qurbanovun fikrincə, “Dilimizdə mürəkkəb-analitik yolla sözyaratma sintaktik üsul adlanır. Yəni burada iki və daha artıq söz müxtəlif münasibətlər əsasında birləşən bir mürəkkəb leksik vahid əmələ gətirir” [Qurbanov, 2019: 339].

Qara Məşədiyevə görə, “Məlumdur ki, hər bir toponimik ad əsasında müəyyən coğrafi obyekt, müəyyən məkan məzmunu durur. Dildə isə coğrafi terminlər adlanan bir sıra sözlər vardır ki, bunlar müxtəlif məkan məzmunlu leksik vahidlər kimi coğrafi obyektlərin adlandırılmasında yaxından iştirak edilir ki, bunlardan biri konkretləşdirici əlamət, digəri ümumi coğrafi obyekt ifadə edir. Bu da qrammatik cəhətdən dilimizə əsas sintaktik sözdüzəldici vasitə olan təyini söz birləşməsi şəklində formalaşır”. [Məşədiyev, 2007:129].

Rübabə Əliyeva hesab edir ki, “Azərbaycan dilində söz sırası iki funksiya daşıyır: a) sintaktik-semantik b) stilistik. Məlumdur ki, mürəkkəb tərkibli toponimlər də söz birləşmələri əsasında yaranır. Bu zaman biri konkretləşdirici əlaməti, digəri isə ümumi coğrafi obyekt ifadə edir”. [Əliyeva, 2016: 96-97].

Adil Bağırovun fikrincə, “Sintaktik üsulla sözyaratma prosesində yaranan onomastik vahidlər iki müstəqil mənalı sözün məna və qrammatik cəhətdən birləşməsindən əmələ gələrək bir leksik vahidin konkret adını bildirir. Bu tipli onomastik vahidlərin tərəfləri yanaşma və uzlaşma əlaqələri ilə bir-birinə bağlanır, birinci, ikinci və üçüncü növ təyini söz birləşmələrindən birinin modelində çıxış edir”. [Bağırov, 2012: 378].

Afad Qurbanov: “Sırf sintaktik üsullarla əmələ gələn onomastik vahidlər iki qrupa bölür: sırf sintaktik qaydada və sintaktik morfoloji qaydada yarananlar”. [Qurbanov, 2019: 340]. Biz isə Ağdam rayonu ərazisində qeydə alınan mikrotoponimləri leksik-sintaktik yolla və morfoloji-qrammatik yolla yaranan toponimik vahidlərə ayıra bilərik.

Leksik-sintaktik yolla əmələ gələn mikrotoponimlər. Belə mikrotoponimlərin yaranmasında heç bir morfoloji əlamətdən istifadə edilmir. Bu zaman nomenlər köməkçi vasitə olmadan birləşir və yeni toponimik vahid formalaşır. Yəni qrammatik göstərici iştirak etmir və yanaşma ilə bağlanır. Leksik-sintaktik yolla əmələ gələn mikrotoponimlərə birinci növ təyini söz birləşməsi modelində olan toponimik vahidləri aid etmək olar. Bu yolla söz yaratma zamanı ismi birləşmələr mühüm rola malikdir. Birinci növ təyini söz birləşməsi aparıcıdır. Model əsasında yaranan mikrotoponimlər həm bitişik, həm də ayrı yazıla bilər.

1. Ayrı yazılan mikrotoponimlər: Ağdam rayonu: Ağ+qaya>Ağ qaya, Qızıl+qaya>Qızıl qaya, Qırmızı+dərə>Qırmızı dərə, Quzey+qaya>Quzey qaya, Dəli+qaya>Dəli qaya, Əkiz+təpə>Əkiz təpə, İsti+qaya>İsti qaya, Yalqız+təpə>Yalqız təpə, Yanıq+pəyə>Yanıq pəyə, Keçəl+dağ>Keçəl dağ, Keçəl yal, Keçəl yamac, Haça+dağ>Haça dağ, Çılpaq+qaya>Çılpaq qaya, Şiş+qaya>Şiş qaya, Uzun+dərə>Uzun dərə, Yeddi+təpə>Yeddi təpə, Gödək+dağ>Gödək dağ, Böyük+təpə>Böyük təpə, Kiçik+təpə>Kiçik təpə, Yeddi+xırman>Yeddi xırman,

Haça+qaya>Haça qaya, Ağ+təpə>Ağ təpə, Cüt+təpə>Cüt təpə, Yumru+təpə>Yumru təpə, Güney+qaya>Güney qaya, Qara+qaya>Qara qaya və s. (Ağdam rayonu); Ağ+cıgır>Ağ cıgır, Ağ+qobu>Ağ qobu, Boz+bazı>Boz bazı, Böyük+qaya>Böyük qaya, Daş+bulaq>Daş bulaq, Əyri+meşə>Əyri meşə, Gödək+bazı>Gödək bazı, Gəllü+dərə>Göllü dərə, Kar+daş>Kar daş, Kar+qaya>Kar qaya, Kəmər+qaya>Kəmər qaya, Köndələn+yer>Köndələn yer, Qabaq+düz>Qabaq düz, Qara+Xatunabad>Qara Xatunabad, Qara+qaya>Qara qaya, Qırğın+dərə>Qırğın dərə, Qırmızı+dərə>Qırmızı dərə, Qoşa+dərə>Qoşa dərə, Quldur+dərə>Quldur dərə, Quru+çökəklik>Quru çökəklik, Quru+qobu>Quru qobu, Quru+yal>Quru yal, Sarı+yal>Sarı yal, Şiş+dağ>Şiş dağ, Tək+qəbir>Tək qəbir, Tək+təpə>Tək təpə, Topal+ağac>Topal ağac, Aşağı+bulaq>Aşağı bulaq, Çanaq+bulaq>Çanaq bulaq, Damcı+bulaq>Damcı bulaq, Daş+bulaq>Daş bulaq, Hatut+bulaq>Hatut bulaq, Kor+bulaq>Kor bulaq, Küp+bulaq>Küp bulaq, Qara+göl>Qara göl, Qoşa+bulaq>Qoşa bulaq, Qotur+bulaq>Qotur bulaq, Orta+bulaq>Orta bulaq, Yuxarı+bulaq>Yuxarı bulaq, Sarı+bulaq>Sarı bulaq, Soyuq+bulaq>Soyuq bulaq, Şor+bulaq>Şor bulaq, Tək+bulaq>Tək bulaq, Üç+bulaq>Üç bulaq (Xocavənd rayonu); Çala+daş>Çala daş, Çuxur+məhəllə>Çuxur məhəllə, Daş+məhəl>Daş məhəl, Qırmızı+dərə>Qırmızı dərə, Qırmızı+təpə>Qırmızı təpə, Şor+bulaq>Şor bulaq, Yuxarı+məhəllə>Yuxarı məhəllə (Şuşa rayonu); Keçəl+yal>Keçəl yal, Quru+dərə>Quru dərə (Xocalı rayonu); Ağ+qaya>Ağ qaya, Ağ+dərə>Ağ dərə, Ağ+təpə>Ağ təpə, Ağ+cıgır>Ağ cıgır, Qızıl+qala>Qızıl qala, Quru+dərə>Quru dərə, Yalqız+təpə>Yalqız təpə, Yastı+dərə>Yastı dərə, Yastı+təpə>Yastı təpə, Yastı+yol>Yastı yol, Keçəl+qaya>Keçəl qaya, Gödək+bazı>Gödək bazı, Göy+təpə>Göy təpə, Sarı+bazı>Sarı bazı, Sarı+yal>Sarı yal, Tək+tut>Tək tut, Haça+gədik>Haça gədik, Çala+məhlə>Çala məhlə, Ceyran+zəmi>Ceyran zəmi (Füzuli rayonu);

2.Bitişik yazılan mikrotoponimlər: Ağ+güney>Ağgüney, Ağ+təpə>Ağtəpə, Acı+dərə>Acıdərə, Beşik+dağ>Beşikdağ, Qazan+qaya>Qazanqaya, Boz+dağ>Bozdağ, Boz+təpə>Boztəpə, Qara+quş>Qaraquş, Qara+köbər>Qaraköbər, Qara+güney>Qaragüney, Qara+təpə>Qaratəpə, Qızıl+qaya>Qızılqaya, Qızıl+güney>Qızılgüney, Yeddi+təpə>Yedditəpə, Yeddi+xırman>Yeddixırman, Köbər+təpə>Köbərtəpə, Göy+dərə>Göydərə, Gədik+dağ>Gədikdağ, Göy+arx>Göyarx, Rəsul+təpə>Rəsultəpə, Talvar+qaya>Talvarqaya, Xaç+daş>Xaçdaş, Çoban+dağ>Çobandağ, Çılpaq+dağ>Çılpaqdağ, Ceyran+çöl>Ceyrançöl, Şiş+dağ>Şişdağ, Şiş+təpə>Şiştəpə, Bəşir+təpə>Bəşirtəpə, Mərmər+təpə>Mərmərtəpə, Osman+təpə>Osmantəpə, Sayad+təpə>Sayadtəpə, Həsən+təpə>Həsəntəpə, Zəmi+təpə>Zəmitəpə, Kərpic+təpə>Kərpictəpə, Alı+təpə>Alıtəpə, Kərim+təpə>Kərimtəpə, Düz+təpə>Düztəpə, Pambıq+təpə>Pambıqtəpə, Sulduz+təpə>Sulduztəpə, Sarı+təpə>Sarıtəpə, Fərman+təpə>Fərmantəpə, Bəhməz+təpə>Bəhməztəpə, Xaçın+çay>Xaçınçay, Qanzaq+çay>Qanzaqçay, Aşağı+yer>Aşağıyer, Xaç+daş>Xaçdaş, Göy+təpə>Göytəpə, Dörd+təpə>Dördtəpə, Çinar+təpə>Çinartəpə, Məscid+təpə>Məscidətəpə, Qaçay+təpə>Qaçaytəpə,

Çatal+arxa>Çatalarx Çeyil+dağ>Çeyildağ, Çırağ+təpə>Çırağtəpə,
 Karvansara+təpə>Karvansaratəpə və s. (Ağdam rayonu); Ağ+daş>Ağdaş,
 Ağ+qaya>Ağqaya, Arpa+gədik>Arpagədik, Çaylaq+qaya>Çaylaqqaya,
 Çuxur+yal>Çuxuryal, Zoğal+bulaq>Zoğalbulaq, Gen+dərə>Gendərə,
 Göy+təpə>Göytəpə, Qara+bulaq>Qarabulaq, Qara+dərə>Qaradərə,
 Qara+qaya>Qaraqaya, Üç+bulaq>Üçbulaq, Qara+göl>Qaragöl,
 Qızıl+qaya>Qızılqaya, Qızıl+təpə>Qızıltəpə, Qoca+bağ>Qocabağ,
 Qoşa+dərə>Qoşadərə, Məmməd+dərə>Məmməddərə, Maral+təpə>Maraltəpə,
 Mülkü+dərə>Mülküdə, Şiş+dağ>Şişdağ, Şiş+qaya>Şişqaya,
 Uran+dağ>Urandağ, Ulu+qaya>Uluqaya, Üç+təpə>Üçtəpə, Ağ+bulaq>Ağbulaq,
 Binə+çay>Binəçay, Çaxmaq+çay>Çaxmaqçay, Çanaq+bulaq>Çanaqbulaq,
 Daş+bulaq>Daşbulaq, Şor+göl>Şorgöl, Şor+bulaq>Şorbulaq,
 Sarı+bulaq>Sarıbulaq, Quru+çay>Quruçay, Maral+bulaq>Maralbulaq,
 Qotur+bulaq>Qoturbulaq, Qara+bulaq>Qarabulaq, Qoşa+bulaq>Qoşabulaq
 (Xocavənd rayonu); Ağ+qaya>Ağqaya, Daşa+düz>Daşadüz, Göy+tala>Göytala,
 Gğy+qaya>Göyqaya, Qapı+qaya>Qapıqaya, Qızıl+qaya>Qızılqaya,
 Plov+təpə>Plovtəpə, Sarı+burun>Sarıburun, Sarı+qaya>Sarıqaya,
 Sarı+yoxuş>Sarıyoxuş, Sarı+güney>Sarıgüney (Şuşa rayonu);
 Boz+qaya>Bozqaya, Boz+düz>Bozdüz, Xoruz+təpə>Xoruztəpə,
 Qatar+qaya>Qatarqaya, Qızıl+qaya>Qızılqaya, Sarı+göl>Sarışgöl,
 Soyuq+bulaq>Soyuqbulaq, Uzun+yal>Uzunyal, Üç+bulaq>Üçbulaq (Xocalı
 rayonu); Ağ+bayır>Ağbayır, Ağ+qaya>Ağqaya, Ağ+təpə>Ağtəpə,
 Qara+qaya>Qaraqaya, Qara+quzey>Qaraquzey, Qara+təpə>Qaratəpə,
 Qızıl+təpə>Qızıltəpə, Dik+daş>Dikdaş, Doqquz+dərə>Doqquzdərə,
 İncil+dərə>İncildərə, Sarı+təpə>Sarıtəpə, Plov+təpə>Plovtəpə,
 Uzun+təpə>Uzuntəpə, Xan+təpə>Xantəpə, Çal+dağ>Çaldağ (Füzuli rayonu);

Bu birləşmə kök+kök modeli əsasında qurulur. Birinci növ təyini söz birləşməsi modelində olan mikrotoponimlər zəngin linqvistik xüsusiyyətlərə malikdir:

1) Bu onimlər əmələ gələrkən heç bir köməkçi vasitədən istifadə olunmur və tam yanaşma hadisəsi özünü göstərir.

2) Belə birləşmələrdə atributiv və substantiv xüsusiyyət vardır.

3) Birinci növ təyini söz birləşməsi modeli əsasında əmələ gələn mikrotoponimlərin birinci tərəfi əsasən isim, sifət, say; ikinci tərəfi isə coğrafi onimlərdən güney, təpə, dərə, qaya, dağ, köbər, daş, yer, arx, xırman, yal, yamac kimi toponimik vahidlərdən təşkil olunmuşdur. Biz tədqiq etdiyimiz birinci növ təyini söz birləşməsi modeli əsasında əmələ gələn mikrotoponimləri aşağıdakı kimi qruplaşdırma bilərik:

1. İsim+isim modeli əsasında əmələ gələn mikrotoponimlər. Bu birləşmənin hər iki tərəfi isimdən təşkil olunur və heç bir şəkilçi ilə işlənmir. Ərazidə qeydə alınan mikrotoponimlərə aid etmək olar: Dərə+zəmi>Dərə zəmi, Beşik+dağ>Beşikdağ, Qazan+qaya>Qazanqaya, Gədik+dağ>Gədikdağ, Rəsul+təpə>Rəsultəpə, Talvar+qaya>Talvarqaya, Xaç+daş>Xaçdaş, Çoban+dağ>Çobandağ, Ceyran+çöl>Ceyrançöl, Bəşir+təpə>Bəşirtəpə,

Mərmər+təpə>Mərmərtəpə, Osman+təpə>Osmantəpə, Sayad+təpə>Sayadtəpə, Həsən+təpə>Həsəntəpə, Zəmi+təpə>Zəmitəpə, Kərpic+təpə>Kərpictəpə, Alı+təpə>Alıtəpə, Kərim+təpə>Kərimtəpə, Pambıq+təpə>Pambıqtəpə, Sulduz+təpə>Sulduztəpə, Fərman+təpə>Fərmantəpə, Bəhməz+təpə>Bəhməztəpə, Çinar+təpə>Çinartəpə, Məscid+təpə>Məscidtəpə, Qaçay+təpə>Qaçaytəpə, Çırağ+təpə>Çırağtəpə və s.

Xocavənd rayonu: Maraltəpə, Binəçay, Çaxmaqçay, Qoturbulaq, və s.

Bu model əsasında əmələ gələn mikrotoponimləri də 2 qrupa ayıra bilərik:

- 1.Xüsusi isim+ümumi isim modeli əsasında əmələ gələn mikrotoponimlər.
- 2.Ümumi isim+ümumi isim modeli əsasında əmələ gələn mikrotoponimlər.

Ümumi isim+ümumi isim şəklində olan mikrotoponimlərin birinci tərəfi konkret əşyanı bildirir: Beşikdağ, Qazanqaya, Talvarqaya, Xaçdaş, Mərmərtəpə, Çırağtəpə, Bəhməztəpə; Birinci tərəf yer bildirir: Dərə zəmi, Zəmitəpə, Məscidtəpə və s. Xocavənd rayonu: Kəmə qaya, Daş bulaq və s.

Xüsusi isim+ümumi isim şəklində olan mikrotoponimlərin birinci tərəfi şəxs bildirir: Rəsultəpə, Qaçaytəpə, Fərmantəpə, Kərimtəpə və s.

2)Sifət+isim modeli əsasında əmələ gələn mikrotoponimlər sadə, düzəltmə, mürəkkəb sifətlərlə isimlərin birləşməsindən əmələ gəlir:

1) Birinci tərəfi rəng ifadə edən sifətlərdən ibarət olan mikrotoponimlər: Qara qaya, Ağgüney, Ağtəpə, Bozdağ, Boztəpə, Qaradağ Qaraköbər, Qaragüney Qaratəpə, Qızılqaya, Qızılgüney, Göydərə, Göyax, Göytəpə, Qarahacı və s.

2)Birinci tərəfi xarici görünüş bildirən sifətlərdən ibarət olan mikrotoponimlər: Əkiz təpə, Yalqız təpə, Keçəl dağ, Keçəl yal, Keçəl yamac, Haça dağ, Çılpaq qaya, Şiş qaya, Uzun dərə, Gödək dağ, Böyük təpə, Kiçik təpə, Haça qaya, Cüt təpə, Yumru təpə, Şiştəpə və s.

3) Say+isim modeli əsasında əmələ mikrotoponimlər. Bu model əsasında mikrotoponimlər rast gəlinir. Məsələn: Yeddi xırman, Yedditəpə, Dördtəpə və s.

4) Zərf+isim modeli əsasında əmələ gələn mikrotoponimlər: Qabaq düz, Yuxarı Qışlaq, Orta keçid, Orta bulaq, Yuxarı bulaq və s.

Morfoloji-qrammatik yolla əmələ gələn mikrotoponimlər.

İkinci növ təyini söz birləşməsi modelində əmələ gələn mikrotoponimlər.

Bu yolla əmələ gələn mikrotoponimlər yaranarkən birinci tərəfdə heç bir qrammatik və morfoloji şəkilçi iştirak etmir. İkinci tərəf isə mənsubiyyət şəkilçisi ilə işlənir. Kök+kök+şəkilçi modeli əsasında qurulur. Morfoloji-qrammatik yolla əmələ gələn mikrotoponimlərə ikinci növ təyini söz birləşməsi aiddir. Bu yolla əmələ gələn mikrotoponimlər Qarabağ ərazisində çoxluq təşkil edir. Bu birləşmələrin birinci tərəfi həm sadə, həm də mürəkkəb sözlərdən təşkil oluna bilər:

1.Birinci komponenti antroponimlərdən ibarət olan mikrotoponimlər: Möhülü+təpə+lər+i>Möhülü təpələri, Əli+kişi+təpə+si>Əlikişi təpəsi, Molla+Mustafa+oğlu+təpə+lər+i>Molla Mustafa oğlu təpəsi, Ağ+can+yer+i>Ağacan yeri, Əli+pəncə+si>Əli pəncəsi, Əhməd+baba+pir+i>Əhmədbaba piri, Zər+Nigar+tap+i>Zərnigar tapı, Maş+abbas+qaya+sı>Maşabbas qayası, Sultan+bud+kurqan+i>Sultanbud

kurqanı, Həmsəri+təpə+si>Həmsəri təpəsi, Şirzad+köbər+i>Şirzad köbəri, Gül+Məmməd+təpə+si>Gülməmmədtəpəsi, Xan+Məmməd+ocaq+i>Xanməmməd ocağı, İsgəndər+bəy+yurd+u>İsgəndər bəy yurdu, Alı+xan+bulaq+i>Alıxan bulağı, Kor+oğul+u+dərə+si>Koroğlu dərəsi, Fuğara+ocaq+i>Fuğara ocağı, Seyid+Mustafa+yaşayış+yer+i>Seyid Mustafa yaşayış yeri, Əhməd+oğlu+yaşayış+yer+i>Əhməd oğlu yaşayış yeri, Şeyx+Nigar+türbə+si>Şeyx Nigar türbəsi, Xan+oğlu+türbə+si>Xanoğlu türbəsi, Seyid+Lazım+Ağa+məqbərə+si>Seyid Lazım Ağa məqbərəsi, Cümşüd+məscid+i>Cümşüd məscidi, Seyfəddin+Ağa+ocaq+i>Seyfəddin Ağa ocağı, Misir+qışlaq+i>Misir qışlağı, Hatəm+Məlik+qala+sı>Hatəm Məlik qalası və s (Ağdam rayonu); Mənsur+yal+i>Mənsur yalı, Nahid+tap+i>Nahid tapı, Əli+kişi+təpə+si>Əlikişi təpəsi, Alı+xan+düz+ü>Alıxan düzü, Alı+təpə+si>Alı təpəsi, Eyvaz+Alı+lar+yataq+yer>Eyvazlılar yataq yeri, Əkbər+dağ+i>Əkbər bağı, Əli+baba+yer+i>Əlibaba yeri, Əli+bala+yer+i>Əlibala yeri, Hacı+bulaq+i>Hacı bulağı, Hacı+Əli+Kərəm+yataq+i>Hacı Əlikərəm yatağı, Xan+Hüseyn+dərə+si>Xanhüseyn dərəsi, Kərəm+çal+i>Kərəm çalı, Qacar+meşə+si>Qacar meşəsi, Məlik+can+qala+sı>Məlikcan qalası, Mirzə+can+dərə+si>Mirzəcan dərəsi, Pir+Əhməd+tap+i>Pirəhməd tapı, Piri+can+dağ+i>Pirican dağı, Seyid+Rza+günbəz+i>Seyid Rza günbəzi, Əhməd+arx+i>Əhməd arxı, Ələkbər+bulaq+i>Ələkbər bulağı, Əli+bulaq+i>Əli bulağı, Mehdi+bulaq+i>Mehdi bulağı, Salman+bulaq+i>Salman bulağı, Zəki+bulaq+i>Zəki bulağı, Zülfüqar+bulaq+i>Zülfüqar bulağı (Xocavənd rayonu); Alı+bəy+taxta+sı>Alıbəy taxtası, Cəmil+lər+göl+ü>Cəmillər gölü, Əli+Həsən+bəy+in+bulaq+i>Əlihəsənbəyin bağı, Məşədi+Abbas+bağ+i>Məşədi Abbas bağ, Məşədi+Əşrəf+bağ+i>Məşədi Əşrəf bağı, Məşədi+Hüseyn+məscid+i>Məşədi Hüseyn məscidi, Mirzə+Həsən+qəbiristan+lıq+i>Mirzə Həsən qəbiristanlığı, Molla+İmran+ın+bağ+i>Molla İmranın bağı, Tofiq+bulaq+i>Tofiq bulağı, Tükəzban+pir+i>Tükəzban piri (Şuşa rayonu); Allah+verdi+bəy+in+tut+bağ+i>Allahveri bəyin tut bağı, Cahan+ocaq+i>Cahan ocağı, Əhməd+bulaq+i>Əhməd bulağı (Xocalı rayonu); Ağa+Murad+təpə+si>Ağa Murad+təpə+si>Murad təpəsi, Alı+körpü+sü>Alı körpüsü, Vəli+bağ+i>Vəli bağı, İbrahim+bağ+i>İbrahim bağı, İmam+bağ+i>İmam bağı, İmam+pir+i>İmam piri, İmam+rədd+i>İmam rəddi, Yadigar+yer+i>Yadigar yeri, Kəblə+Nəsir+dəyirman+i>KəbləNəsir dəyirmanı, Kəblə+Nəcəf+dəyirman+i>Kəblə Nəcəf dəyirmanı, Mirzə+Murad+lı+məhəllə+si>Mirzəmuradlı məhəlləsi, Miri+ocaq+i>Miri ocağı, Molla+bağ+i>Molla bağı, Hacı+Ağası+qəbr+i>Hacı Ağası qəbri, Heydər+quzey+i>Heydər quzeyi, Hacı+ocaq+i>Hacı ocağı, Cəlil+türbə+si>Cəlil türbəsi, Şeyx+İbrahim+türbə+si>Şeyx İbrahim türbəsi (Füzuli rayonu);

2. Birinci komponenti zoonimlərdən və fitonimlərdən ibarət olan mikrotoponimlər: Tülkü+dərə+si>Tülkü dərəsi, Mantar+dağ+i>Mantar dağı, Şahin+tap+i>Şahin tapı, Təkə+dərə+si>Təkə dərəsi, Canavar+yer+i+dağ+i>Canavar yeri dağı, Keçi+cığır+i+dağ+i>Keçi cığırı dağı,

Quzu+yal+ı>Quzu yalı, Keçi+bulaq+ı>Keçi bulağı, Qara+tikan+dərə+si>Qaratikan dərəsi, Camış+daş+ı>Camış daşı, Qara+quş+təpə+si>Qaraquş təpəsi, Saqqız+tap+ı>Saqqız tapı və s (Ağdam rayonu); Çaqqal+qobu+su>Çaqqal qobusu, Qoç+gədik+i>Qoç gədiyi, Qoç+yal+ı>Qoç yalı, Qoç+bəy+dərə+si>Qoçbəy dərəsi, Maral+təpə+si>Maral təpəsi, Pələng+çuxur+u>Pələng çuxuru, Pələng+qaya+sı>Pələng qayası, Sağsağan+dağ+silsilə+si>Sağsağan dağ silsiləsi, Dağdağan+ocaq+ı>Dağdağan ocağı, Ərik+təpə+si>Ərik təpəsi, Gavalı+bağ+ı>Gavalı bağı (Xocavənd rayonu); Ayı+bulaq+ı>Ayı bulağı, Ayı+tala+sı>Ayı talası, Ayı+məhəl+i>Ayı məhəli, Arpa+yal+ı>Arpa yalı, Arpa+yer+i>Arpa yeri, At+məhəl+i>At məhəli, At+qoruq+u>At qoruğu, Buğa+yaylaq+ı>Buğa yaylağı, Canavar+tala+sı>Canavar talası, Ceyran+bulaq+ı>Ceyran bulağı, Çinar+bulaq+ı>Çinar bulağı, Əjdaha+bulaq+ı>Əjdaha bulağı, Kaftar+dərə+si>Kaftar dərəsi, Qatır+yaylaq+ı>Qatır yaylağı, Silos+quyu+su>Silos quyusu (Şuşa rayonu); Ağa+can+yaylaq+ı>Ağacan yaylağı (Xocalı rayonu); At+dərə+si>At dərəsi, Gilas+bağ+ı>Gilas bağı, Tut+bağ+ı>Tut bağı, Çəmən+yal+ı>Çəmən yalı (Füzuli rayonu);

3.Birinci komponenti toponimlərdən ibarət olan mikrotoponimlər:

Qara+pir+im+təpə+lər+i>Qarapirim təpələri, Ağ+dam+qobu+su>Ağdam qobusu, Ağ+dam+təpə+si>Ağdam təpəsi, Ağ+dam+düz+ü>Ağdam düzü və s.

4.Birinci komponenti etnonimlərdən ibarət olan mikrotoponimlər: Abdal+dağ+ı>Abdal dağı, Abdal+dərə+si>Abdal dərəsi, Abdal+təpə+si>Abdal təpəsi və s; Daş+altı+çay+ı>Daşaltı çayı, İmam+qulu+lar+bulaq+ı>İmamqulular bulağı (Şuşa rayonu);

5.Birinci tərəfi ümumi isimlərdən ibarət olan mikrotoponimlər: İmarət+yer+i>İmarət yeri, Küdürüstü+qobu+su>Küdürüstü qobusu, Gavur+qala+çöl+ü>Gavurqala çözü, Sığnaq+zirvə+si>Sığnaq zirvəsi, Tuğ+gədik+i>Tuğ gədiyi, Xaçın+çay+ı+dərə+si>Xaçın dərəsi, Xan+yurd+u>Xan yurdu, Şalvar+dərə+ağız+ı>Şalvar dərə ağzı, Çapar+yer+i+yaşayış+yer+i>Çaparyeri yaşayış yeri, Dəyirman+dərə+si>Dəyirman dərəsi, Qılinc+dağ+ı>Qılinc dağı, Qarmancıq+çöl+ü>Qarmancıq çözü, Daş+qutu+su+nekropol+u>Daş qutusu nekropolu, Töyrət+təpə+kurqan+lar+ı>Töyrəttəpə kurqanları və s. (Ağdam rayonu); Dəmirov+dağ+ı>Dəmirov dağı, Dəmirov+ocaq+ı>Dəmirov ocağı, Dəyə+yer+i>Dəyə yeri, Dəyirman+dərə+si>Dəyirman dərəsi, Xış+qala+sı>Xış qalası, Xış+dağ+ı>Xış dağı, Kənd+yer+i>Kənd yeri, Kotan+düz+ü>Kotan düzü, Köç+yer+i>Köç yeri, Qələm+dərə+si>Qələm dərəsi, Qətl+yer+i>Qətl yeri, Qobu+yamac+ı>Qobu yamacı, Quldur+dərə+si>Quldur dərəsi, Məscid+qabaq+ı>Məscid qabağı, Plov+döş+ü>Plov döşü, Tuğ+dağ+ı>Tuğ dağı, Tuğ+yal+ı>Tuğ yalı, Tuğ+bağ+ı>Tuğ bağı, Yel+pir+i>Yel piri, Yorğan+dərə+si>Yorğan dərəsi, Ziyarət+dağ+ı>Ziyarət dağı, Baba+bulaq+ı>Baba bulağı (Xocavənd rayonu); Çadır+yamac+ı>Çadır yamacı, Çadır+yal+ı>Çadır yalı, Dəyirman+arx+ı>Dəyirman arxı, Gəlin+qaya+sı>Gəlin qayası, Əhəng+quyu+su>Əhəng quyusu, Xəzinə+qaya+sı>Xəzinə qayası,

Xırman+təpə+si>Xırman təpəsi, Sərhəd+dərə+si>Sərhəd dərəsi (Şuşa rayonu); Çınqıl+təpə+si>Çınqıl təpəsi, Dəyirman+dərə+si>Dəyirman dərəsi, Yonca+yer+i>Yonca yeri (Xocalı rayonu); Qız+qaya+sı>Qız qayası, Əhəng+yer+i>Əhəng yeri, Yel+ocaq+ı>Yel ocağı, Kotan+dərə+si>Kotan dərəsi, Kömür+dərə+si>Kömür dərəsi, Ocaq+düz+ü>Ocaq düzü, Ocaq+yer+i>Ocaq yeri, Ocaq+təpə+si>Ocaq təpəsi, Səngər+yal+ı>Səngər yalı, Səngər+yer+i>Səngər yeri, Tuğ+yal+ı>Tuğ yalı, Türk+dərə+si>Türk dərəsi, Xırman+yer+i>Xırman yeri (Füzuli rayonu);

Üçüncü növ təyini söz birləşməsi modelində əmələ gələn mikrotoponimlər.

Bu model əsasında əmələ gələn mikrotoponimlərin hər iki tərəfində morfoloji və qrammatik şəkilçi olur. Birinci tərəf yiyəlik, ikinci tərəf mənsubiyyət şəkilçisi ilə işlənir və konkretlik bildirir. Bu sintaktik birləşmə əsasında əmələ gələn mikrotoponimlər Ağdam rayonu ərazisində azlıq təşkil edir. Belə toponimik vahidlərin birinci tərəfi əsasən, antroponimlərdən ibarət olur. Bu mikrotoponimləri aşağıdakı şəkildə qruplaşdırmaq olar:

1) İki sözdən ibarət olan üçüncü növ təyini söz birləşməsi modelində olan mikrotoponimlər:

2) Üç sözdən ibarət olan təyini söz birləşməsi modelində olan mikrotoponimlər:

Üçüncü növ təyini söz birləşməsi əsasında əmələ gələn mikrotoponimlərə aid etmək olar: Namaz+dərə+sinin+yan+ı>Namaz dərəsinin yanı, Zalış+ın+armud+luq+u>Zalışın armudluğu, İsgəndər+bəy+in+yurd+u>İsgəndər bəyin yurdu, Pəri+cahan+xanım+ın+bağ+yer+i>Pəricahan xanımın bağ yeri, Çiçək+in+təpə+si>Çiçəyin təpəsi, Misir+in+yataq+ı>Misirin yatağı, İdris+in+təpə+si>İdrisin təpəsi, Natəvan+ın+qəbirüstü+abidə+si>Natəvanın qəbirüstü abidəsi, Əjdaha+kurqan+lar+ı+təpə+lər+i>Əjdaha kurqanları təpələri, Qala+nın+xarabalıq+lar>Qalanın xarabalıqları və s (Ağdam rayonu); Cəfər+in+əkin+yer+i>Cəfərin əkin yeri, Dağ+döş+ü+yal+ı>Dağdöşü yalı, Dəvə+boyun+u+dağ+ı>Dəvəboynu dağı, Əzim+in+bağ+ı>Əzimin bağı, Heydər+in+bağ+ı>Heydər in bağı, İbad+ın+bağ+ı>İbadın bağı, Kolanı+yurd+lar+ı+nın+yer+i>Kolanı yurdlarının yeri, Qara+dağ+l+ı+nın+ferma+yer+i>Qaradağlının ferma yeri, Qara+tel+in+bağ+ı>Qaratelin bağı, Qasım+bəy+in+bağ+ı>Qasım bəyin bağı, Markuşin+dağ+ı>Markuşin dağı, Mehdi+nin+bağ+ı>Mehdinin bağı, Məhərrəm+in+bağ+ı>Məhərrəmin bağı, Mina+nın+bağ+ı>Minanın bağı, Minə+nin+tut+bağ+ı>Minənin tut bağı, Salakətin+təpə+si>Salakətin təpəsi, Sarı+nın+bağ+ı>Sarının bağı, Zəki+nin+bağ+ı>Zəkinin bağı, Sebe+nin+meşə+si>Sebenin meşəsi (Xocavənd rayonu); Əli+Həsən+bəy+in+bağ+ı>Əlihəsənbəyin bağı, Molla+İmran+ın+bağ+ı>Molla İmran+ın+bağ+ı>İmranın bağı (Şuşa rayonu); Qara+nın+ocaq+ı>Qaranın ocağı, Nəbi+nin+bulaq+ı>Nəbinin bulağı, Şükür+ün+bulaq+ı>Şükürün bağı, Şükür+ün+yal+ı>Şükürün yalı, Şükür+ün+körpü+sü>Şükürün körpüsü (Xocalı rayonu); Alı+nın+körpü+sü>Alının körpüsü,

Bayram+qulu+nun+bağ+yer+i>Bayramqulunun bağ yeri,
Mirzalı+əmi+nin+bağ+ı>Mirzalı əminin bağı, Süleyman+çalaq+lıq+ı>Süleymanın
çalaxlığı, Xədicə+xanım+ın+yurd+yer+i>Xədicəxanımın yurd yeri,
Çərkəz+in+meşə+si>Çərkəzin meşəsi (Füzuli rayonu).

Feili sifət əsasında yaranan mikrotoponimlər(əlavə et spesifikə).

Dilimizdə -an, ən şəkilçisi feili sifət şəkilçisi və nitq hissələrindən feildüzəldən şəkilçidir. Afad Qurbanovun fikrincə, “Bu şəkilçi ilə düzələn onomastik vahidlər, əsasən, mürəkkəb quruluşa malik olur və təsviri xarakter daşıyır. Yəni hər hansı bir hadisə, hərəkət və ya yer adı, ya şəxs adı, ya da hidronim formasında substantivləşir”. [Qurbanov, 2019: 333]. -an, ən topoformatı arxaik hesab olunur. Mürəkkəb mikrotoponimlərə isimlə feil birləşməsinə -an şəkilçisi artırılır.

Xocavənd rayonu:

Firudin Cəlilov bu şəkilçi ilə bağlı belə fikir deyir: “Maraqlıdır ki, bu şəkilçi İran dillərində daha çox yayılmış və ona görə də bir çox dilçiləri onu türk dillərinə alınma şəkilçi hesab edir. Lakin -an şəkilçisi etnonimdə topluluq bildirir, format kimi işlənmişdir, həmin etnonimə sonralar kuman / koman şəklində rast gəlirik, yaxud Kiçik Asiyadan gedən etrusklar özləri bərabər, bu arealda işlənən -an şəkilçisi”. [Cəlilov, 1988: 192]. Firudin Cəlilovun fikrindən aydın olur ki, -an, ən əsl Azərbaycan şəkilçisidir.

Əzizxan Tanrıverdi yazır: “Türk dillərində intensivliyi ilə fərqlənən -qan, kan, ken, ğan şəkilçisinin fonetik variantı hesab olunur. -an şəkilçisi dilimizin bütün inkişaf dövrləri baxımdan səciyyəvidir”. [Tanrıverdi, 2017: 313].

Rübabə Əliyevanın fikrinə görə, “Toponimyaratmada öz məhsuldarlığına görə seçilən bu şəkilçi feili sifətin əlaməti olan -an, ən şəkilçisi ilə qarışdırmaq olmaz. Düzdür, hər iki şəkilçi toponim yaradıcılığında iştirak edir. Lakin əvvəla, birincilər adlara, ikincilər isə feillərə qoşulur, ikincisi, birincilər morfoloji yolla toponim yaratdığı halda, ikincilər sintaktik yolla toponimlər yaradır”. [Əliyeva, 2016: 88]. Biz Rübabə Əliyevanın fikri ilə razıyıq. Bu mülahizə həqiqətə uyğundur. Çünki Ağdam rayonu ərazisində qeydə alınan mikrotoponimlərin tərkibindəki -an, ən şəkilçisi feillərə qoşularaq onim yaratmışdır.

Feilin və sifətin xüsusiyyətlərini daşıyan feili sifət tərkib formasında el-oba adlarının tərkibində qeydə alınmışdır. Ağdam rayonu: Çobanuçan, Pağaltökən dağ silsiləsi, Çaydağılan arx, Dəvəbatıran çay. Xocavənd rayonu: Dəvəbatıran yer, Səsverən qaya, Sutökülən dərə. (Əlavə et yeni cümlələr.dissertasiyadan). Ağdam rayonu ərazisində şəkilçisinin iştirak etdiyi bir sıra mikrotoponimlərə rast gəlinir. Məsələn: Asankeçilən təpə, Camışyaxalanan arxın yanı, Canavarkeçən, Dovşanqaçan, Falçı yaşayan, Kürdyaşayan çökəklik, Kətəbişirlən, Küçüklüyən dərə, Qızıxılan yarıq, Qoyunkəsilən, Qoyunütülən, Püskürən qaya, Peyinyökülən, Poladdöyülən, Sutökülən dərə, Vahid yığılan, Dəvə+bat+ır+an>Dəvəbatıran, Teymur+bat+an>Teymurbatan (göl), Fərhad+çap+an>Fərhadçapan (qaya), Lənbər+an>Lənbəran (küdri), Çıldır+an>Çıldıran (düz), Səs+ver+ən>Səsverən (qaya); Dəvə+batır+an>Dəvəbatıran, Su+tök+ül+ən>Sutökülən (Şuşa rayonu); Öküz+uç+an>Öküzüçan qaya, Öküz+uç+an>Öküzüçan təpə, (Xocalı rayonu);

>Qumqazılan, Xan+döy+üş+ən>Xandöyüşən, Cəfər+ək+ən>Cəfərəkən çaxnağı (Füzuli rayonu). Göründüyü kimi bu şəkilçilərə mürəkkəb sözlərin də tərkibində rast gəlinir.

Oronim, oykonim və hidronimlər qrupuna aid olan mikrotoponimlər daima dəyişən və inkişaf edən yer adlarıdır. Sintaktik yolla yaranan mikrotoponimlər Qarabağ bölgəsində xeyli sayda qeydə alınmışdır. Bu onimlər müxtəlif coğrafi terminlər (kənd, dağ, dərə, təpə, daş, çöl, düz, yaylaq, qışlaq, məhəllə, ağac, tirə, dəhnə, gədik, küdri, köbər, aşırım, yal, yarğan, yazı, tap, qala, oyuc, kalafa, körpü, kaha, nov, xırman, bulaq, çay, ...) əsasında yarana bilir. Sintaktik yolla yaranan mikrotoponimlər birinci, ikinci və üçüncü növ təyini söz birləşməsi əsasında əmələ gələ bilir. Bu onimləri toplamaq və ərazinin mikrotoponimlər sistemini yaratmaq dilçiyimizin inkişafına yardımçı olacaq addımlardan biridir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Bağirov A. Onomalogiya problemləri. II cild, Bakı, Elm və təhsil, 2012, 416 s, s 203.
2. Cəlilov F. Azərbaycan dilinin morfonologiyası. Bakı, Maarif nəşriyyatı, 1988, 285 s.
3. Əliyeva R. XVII-XIX əsrlər rus və Avropa səyyahlarının əsərlərində qeydə alınmış Azərbaycan toponimlərinin tarixi-lingvistik təhlili. Bakı, Qanun, 200s, 135 s, s 86-107.
4. Əzizxan Tanrıverdi. Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikası. Bakı, 2017, S 212.
5. Qurbanov A. Azərbaycan onomalogiyasının əsasları. II cild (2 cilddə). Bakı, 2019, 432 s, s 333-334.
6. Məşədiyev Q. Azərbaycan toponimlərinin tarixi-lingvistik təhlili, Bakı: “Nurlan” nəşriyyatı, 2007, 131 s, s 103.

MUNDARIJA

<i>Sirojiddinov Sh.</i>	O‘zbek tili – xalqaro maydonda!	
I SHO‘BA. O‘ZBEK TILSHUNOSLIGI VA TILSHUNOSLIKNING NAZARIY MASALALARI		
<i>Ashirboyev Samixon</i>	O‘zbek adabiy tilining tayanch dialektini belgilash yo‘lida	6
<i>Hakimova Muhayyo, Rahmatova Feruza</i>	O‘zbek tilida kognitiv metonimiya	11
<i>Juraqobilova Xamida</i>	She‘riy asarlarda kognitiv metaforalar shakllanishida lingvomadaniy omillarning ta‘siri	17
<i>Mustafayev Fizuli</i>	Kino dilində söz birləşməsi və qoşa sözlər haqqında	24
<i>Jabborov B., Sharipova S. Istamova SH.</i>	O‘zbek iboralarining milliy mentalitetni ifodalashdagi o‘rni	32
<i>Turdiboyev Tohir</i>	Yordamchi so‘zlar masalasiga doir ayrim qarashlar	37
<i>Abjalova Manzura</i>	Hozirgi o‘zbek tili leksik sathiga doir ba‘zi masalalar	42
<i>Sheronov Boyirboy</i>	Sintaktik sathda mazmuniy-shakliy nomutanosiblik haqida	50
<i>Madjidova Dilorom</i>	Современные методы и проблемы прикладного языкознания	54
<i>Tolipova Dildora</i>	Лакуны в узбекских письменных литературных источниках и проблемы их перевода	59
<i>Elova Dilrabo</i>	O‘zbek tilshunosligida uslubiy xoslanishni farqlash xususidagi qarashlar	67
<i>Abdullayev Jumanazar</i>	Yangi O‘zbekistonning mumtoz tilshunoslik merosi, zamonaviy lingvistik qadriyati	73
<i>Israilova Saodat</i>	Turk va o‘zbek tillarida rang bildiruvchi leksemalar semantikasi	84
<i>Kasimova Ziyoda</i>	Cho‘lponning “Kecha va kunduz” romanidagi frazeologik birliklarning badiiy-uslubiy tahlili	88
<i>Baxodirova Shaxlo</i>	Lakuna va realiya munosabati	92
<i>Hakimov Dilshod</i>	“Biz” va “o‘z” olmoshlarining o‘zbek tilidagi funksional maqomi: struktur-semantik tahlil	98
<i>Kurbanbayev Otabek,</i>	O‘tkir Hoshimov asarlarida so‘z birikmasining turlari	107

<i>Qodirberganova Dilnura</i>	O‘tkir Hoshimov asarlarida so‘z birikmasining turlari	
<i>Allaquliyeva Qunduz</i>	Ixtionimlarning lingvistik va ekstralingvistik omillar asosida yangi ma’no ifodalashi	113
<i>Isoqulova Qunduz</i>	So‘z-gaplarning noverbal vositalar bilan ifodalanishi	117
<i>Ismayilli Ayshen</i>	Sintaktik yolla yaranan mikrotoponimlar xūlasə	122
<i>Davronova Zarnigor</i>	Sadriddin Ayniyning “Sudxo‘rning o‘limi” qissasidagi antroponimlarining kognitiv-semantik tahlili	132
<i>Muzaffarova Zarrina</i>	Metonimiyaning konseptual modellari	136
<i>Yusupova Aziza</i>	Metaforaning she’riy matnlarda aks etishi	140
<i>Mamarasulova Maftuna</i>	Fonosemantik g‘oyalarning rivojlanish bosqichlari	146
<i>Abdurasulova Dilnoza</i>	Ayollar nutqida konnotatsiya va murojaat birliklarining pragmatik xususiyatlari	151
<i>Soqiyeva Shirin</i>	Tilshunoslikda konseptni o‘rganishda til va madaniyatning o‘rni	157
<i>Abruyeva Zaxro</i>	O‘zbek tilidagi murojaat shakllarining konseptual tuzilishi	160
<i>Bovmanova Bashorat</i>	O‘zbek tilida halollik tushunchasining leksik-semantik ifodalanishi	164
<i>Jumaniyozova Charos</i>	Hajm-o‘lchov bildiruvchi sifatlarning nisbiylik xususiyati	168
<i>Xayrullayeva Ra’no</i>	Kichraytirish qo‘shimchalarining nutqdagi ahamiyati	172
<i>Tursunova Sojidxon</i>	“Fayzining amakisi” hikoyasidagi nutqiy akt vositasida ifodalangan ironiyalar tahlili	177
<i>Utegenova O‘g‘iloy</i>	Badiiy asarlarda tasviriy ifodalar	181
<i>Maxmudova Matluba</i>	Qaratqich kelishigi semantikasiga doir ayrim mulohazalar	185
<i>Xolmamatova Sarvinozxon</i>	Konnotatsiya va konnotativ birliklarning	191

	o‘rganilganlik darajasi hamda turlari	
<i>Turg‘unboyeva Dilnoza</i>	Zamonaviy tilshunoslikda miqdor kategoriyasining o‘rni	199
<i>O‘ralova Nargiza</i>	Parsellyatsiya va metaforaning o‘zaro aloqadorligi	204
<i>Jabborova Aziza</i>	O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida so‘zlagan nutqidagi evfemizmlarning morfologik tahlili	209
<i>Odilova Dilobar</i>	Jahon tilshunosligida o‘xshatishlarning ilmiy tadqiqi	214
<i>Nazarov Qobilbek</i>	Turli tizimdagi tillarda soma komponentli maqollarning tasniflanishi	218
<i>Mullaboyeva Shirin</i>	Til, estetik tafakkur va didning paremiologik birliklarda ifodalanishi	226
<i>G‘aybullayev Erkinjon</i>	O‘zbek madaniyatini ifoda etishda lakunalarning roli: Cho‘lpon asarlari misolida	230
<i>Oripova Mavluda</i>	Sinestezik metaforalarning lingvomadaniy xarakteri:sinestezik metafora va milliy o‘ziga xoslik	240
<i>Otaxonova Sohiba</i>	Antroponimlarning internet va yangi media makonidagi o‘rni	245
<i>Shodmonaliyeva Yulduz</i>	Modallik bilan tasdiq-inkor kategoriyasining o‘zaro munosabati	250
<i>Sobirova Maftuna</i>	Konchilik terminotizimi va uning o‘zbek leksik tizimidagi o‘rni	256
<i>Umarova Shahzoda</i>	O‘zbek tilshunosligining kombinator lingvistikaning shakllanishidagi o‘rni	260
<i>Turg‘unova Maftuna</i>	Til taraqqiyotida kognitiv tilshunoslikning o‘rni	270
<i>Muratova Nafisa</i>	Tilak va tabrik nutqiy aktida ekstralingvistik vositalarning o‘rni	274
<i>Murotov Hamro</i>	Reklama matnlarining tasnifi	280
<i>Normuminov Laziz</i>	Qo‘chqor Norqobil hikoyalarda xalqona so‘zlashuv, ibora va maqollarning qo‘llanishi	285
II SHO‘BA. AMALIY TILSHUNOSLIK VA LINGVODIDAKTIKA MUAMMOLARI.		

<i>Xolmanova Zulxumor</i>	Tilning ma’lumotlarni saqlash va yetkazish funksiyasi	289
<i>Qurbonova Munavvara</i>	Ontolingvistika va pragmalolingvistika munosabatida deyktik birliklarning o‘rni	297
<i>Ruzibaeva Nigoraxon</i>	Psychological needs in the language classroom	303
<i>Abdurahmonova Muqaddas</i>	Ментальные омонимы в когнитивной лингвистике	308
<i>Umurzoqova Marhabo</i>	Badiiy matnda ayol lisoniy shaxs tiplari xususida	317
<i>Abjalova Manzura</i>	O‘zbek tili multikorpusi – zamonaviy ta’limiy tizim	321
<i>Ruzmetova Novval</i>	Роль узбекских народных традиций в социокультурном развитии студентов	326
<i>G‘ulomova Nargiza</i>	Alisher Navoiy mualliflik korpusini yaratishda statistik ma’lumotlarning muhimligi	335
<i>Dedaxanova Muazzam</i>	Lingvistik ekspertizaning yuzaga kelishi va shakllanish tarixi	344
<i>Shamsiyeva Manzura</i>	Animatsion filmlarning aksiolingvistik jihatlari	347
<i>Xudaykulova Shaxnoza</i>	O‘zbek tili diskursida global qadriyatlarining aksiolingvistik integratsiyasi	353
<i>Ibragimova Sayyora</i>	Псевдонимы узбекских и русских писательниц: генезис, семантика и когнитивные особенности	357
<i>Tilabaev Kamil</i>	Благодарные: из эмоционального опыта изучения узбекского языка как второго	361
<i>Alimardanov Elyor</i>	Xorazm dialektal zonasining qipchoq shevali areallari	369
<i>Bozorova Sabohat</i>	Gazeta tili va publitsistik janrlarning lingvostilistik xususiyatlari	372
<i>Abduvoxidova Mavzuna</i>	Обучение грамматике в условиях коммуникативного подхода	377
<i>Mamadayupova Vasila</i>	Katta yoshdagilarning xorijiy til o‘rganishi	381
<i>Azizova Feruza</i>	Raqamli texnologiyalarning til evolyutsiyasiga	385

	ta’siri: XXI asrda yozma va og‘zaki muloqotning transformatsiyasi	
<i>Abdullayeva Roxila</i>	Xarakter ifodalovchi birliklarning freym tahlili	389
<i>Yusupova Shahzoda</i>	Suggestiv nutq ta’sirchanligini oshirishda sifatlarning o‘rni	393
<i>Mamirova Xayriniso</i>	Ko‘p ma’noli so‘zlarni qayta ishlashning gibridd modellari	398
<i>Nabiyeva Parvina</i>	Assotsiativ tezaurus: til tasviri va inson ongining modellashtirilishi	405
<i>O‘rinova Zarifa</i>	Iqtiboslarning intertekstual tezaurusda aks etishi	410
<i>Rayimjonova Matluba</i>	Rauf Parfi she’riyati leksikasini chastotali lug‘at asosida tadqiq qilish muammolari va yechimlari	414
<i>Turobova Nargiza</i>	Ulug‘bek Hamdam ijodining lingvopragmatik tahlilida presuppozitsiya	418
<i>Abdullajonova Madina</i>	“Fiziologik xatolar”ni disgrafiyadan farqlash masalasi	424
<i>Pulatova Umriniso</i>	Yoshlar slengining ayrim o‘ziga xos hududiy xususiyatlari	428
<i>Imomova Ismigul</i>	Dramatik matnlarda qo‘llanilgan barqaror birikmalar va maqollarning intertekstual ohang va mazmunini boyitishdagi roli	435
<i>Arolova Nafisa</i>	Til o‘zlashtirishda leksik portlash hodisasi	440
<i>Tursunboyeva Fayiza</i>	Korpus lingvistikasining diniy matnlardagi o‘rni	443
<i>Amrullayeva Mohinur</i>	O‘zbek tilidagi ayrim fe‘l-atvor frazemalarining semantik tasnifi va uslubiy xususiyatlari	450
<i>Mirnosirova Dilbar</i>	Bolalar verbal assotsiatsiyalarining ayrim sintaktik xususiyatlari	454
<i>Aminova Zilola</i>	Darsdan tashqari mashg‘ulotlarda o‘zga tilli o‘quvchilarning nutqini o‘stirish	462
<i>Muratova Ademi</i>	Multilingualism and bilingualism in turkic-speaking countries: contemporary challenges and development prospects	466
<i>Umurzakova Zuxraxon</i>	Ona tili darslarida interaktiv raqamli resurslarni tatbiq etishning didaktik qulayligi	472
<i>Maxmudjonova</i>	Tilshunoslarga bog‘lab berilgan tomorqa...	477

<i>Nargizaxon</i>		
III SHO‘BA. MADANIYATLARARO MULOQOT VA O‘ZBEK TILI TARAQQIYOTI		
<i>Uluqov Nosirjon, Solixodjayeva Xavasxon</i>	O‘zbek sayillari va ayrim turk bayramlarining etnolingvistik hamda lingvokulturologik tahlili	481
<i>Mirzodjanova Malika</i>	Сравнительный семантический анализ употребления английских “over”, “above” и их таджикских эквивалентов	489
<i>Komilova Gavharoy</i>	Nutq tadqiqida yangi yondashuvlar	484
<i>Pulatova Zamira</i>	Роль межкультурной коммуникации в процессе изучения языков	497
<i>Moldokulova Elina</i>	Сохранение узбекской культурной идентичности через язык и традиционный костюм в эпоху глобализации	501
<i>Yo‘ldoshxonov Javohirbek</i>	Микротопонимы как ономастическая реалья: сравнительный анализ ташкента и лондона	505
<i>Abduqodirova Zebo</i>	The role of lingvocultural competence in the translation of specialized ecological texts. (English and Uzbek languages)	509
<i>Otamirzayeva Sug‘diyona</i>	Teaching legal english in uzbek context: challenges of terminology	514
<i>Sayfiyeva Komila</i>	Fitonim komponentli o‘zbek va ingliz maqollarining madaniyatlararo qiyosiy tadqiqi	521
<i>Madjidova Maftuna</i>	Лингвосоматические единицы которые характерные для арабской культуры	529
<i>Xasanova Sohibjamol</i>	Ingliz va o‘zbek tillarida “yaxshilik” va “yomonlik” kategoriyalarining lingvokulturologik tahlili	534
<i>Lafasova Mavjuda</i>	Xorij tilshunosligida o‘xshatishlar tadqiqi	539

<i>Olimova Mushtariybonu</i>	O‘zbek va ingliz xalq maqollaridagi “omad” va “omadsizlik” konseptlarining qiyosiy tahlili	544
IV SHO‘BA. O‘ZBEK TILINING XORIJDA O‘QITILISHI VA O‘ZARO HAMKORLIK MASALALARI		
<i>Ahmet Akalin</i>	Kültür taşıyıcısı olarak özbek dilinin diplomatik fonksiyonu	549
<i>Rahmonqulov Abdunazar</i>	O‘zbek va tojik tillari interferensiyasi haqida	555
<i>Rafibayeva Nasiba, Mingboyeva Oypari</i>	Лингвистика и страноведческий аспект в преподавании иностранного языка	559
<i>Xakimova Mavzunadjon</i>	Лингвистическое табу и стратегия эвфемизации в таджикском и английском языках	563
<i>Musurmankulova Shaxribon</i>	Türk tiliga xos ayrim frazemalar tahlili	569
<i>Xodjayeva Mashhura</i>	Влияние глобализационных тенденций на методику обучения иностранным языкам	576
<i>Erkaboeva Khavojon</i>	Translation studies and the internationalization of the uzbek language	581
<i>Axmedova Niluzar</i>	Emotsional leksikaning semantik-pragmatik talqini: ingliz va o‘zbek tillari misolida	584
V SHO‘BA. TIL TARIXI VA TURKIY TILLAR TADQIQOTLARI		
<i>Tanju Seyhan</i>	Ali şir Nevâyî ve üslubunda fiillerin yeri	589
<i>Abdushukurov Baxtiyor</i>	O‘zbek tilining tarixiy takomili va buguni	604
<i>Farhad Rahimi</i>	Nezrali’nin çağatay türkçesi sözlüğünün yanlışları üzerine II	611
<i>Vahidə Cəfərzadə</i>	Mustafa Zəririn “Siyərün-nəbi” əsəri haqqında bəzi qeydlər	640

<i>Muhammadiyeva Dilafro ‘z</i>	“Boburnoma” parallel korpusini yaratishdagi tarjima tamoyillari	650
<i>Bo‘ronov Anvar</i>	Poloves-qipchoq tillari maishiy leksikasi milliy identifikatsiyalash mezonini sifatida	657
<i>Xo‘janiyazova Shahnoza</i>	Alisher Navoiyning “Sab’ai sayyor” asaridagi idish-tovoq nomlarining leksik-semantik xususiyatlari	665
<i>Xolmurodova Mushtariy</i>	“Nasoyim ul-muhabbat” asaridagi tibbiy terminlar tahlili	670
<i>Mirzayeva Ulker</i>	Yunan manbalarida ishlangan Azərbaycan antroponimlarining leksik-semantik tahlili	676
<i>Babazade Rahshane</i>	Mustafa Zəririn “Yüz hədis və yüz hekayə” əsərində zərflər	684
<i>Yodgorov Hamid</i>	“Qo‘noq” umumturkiy leksemasining etimologiyasi	697
<i>O‘razova Iqbol</i>	Frazemalar kognitiv semantikaning o‘rganish obyekti sifatida	701
<i>Azizzade Turkan</i>	R.O.Şor Yafəs-türk dil əlaqələri haqqında	705
<i>Saygin Muhterem</i>	Klasik Türk Edebiyatının Doğu Sahasında Sevgili İçin Kullanılan Bir İfade Körke Bay (Körkke Bay, Görge Bay)	711
<i>Meryem Hamişoğlu</i>	Türkçenin ilk sözlüğü <i>Dîvânu lugâti't-türk'</i> ten özbek türkçesine bitki adları	718
<i>Bakirov Qudratillo</i>	Turkiy dunyoda vaqt tushunchasi va uning o‘rganilishi	734
<i>Sattorova Shahnoza</i>	O‘zbek va turk tillarida bir xil etimologiyaga ega o‘simlik nomlarining qiyosiy tahlili	739
<i>Maqsudova Feruza</i>	Muqaddas qadamjo nomlari – onomastika sohasining o‘rganish obyekti sifatida	745
<i>Azizova Nilufar</i>	“Devonu lug‘otit turk”dagi o‘z qatlamga oid ijtimoiy munosabat semali leksemalar	750
<i>O‘tkirbek Muhammad Sobir</i>	Arba’in she’rlarda “hayit” so‘zining lingvopoetik timsollari	756
<i>Naimaxon Siddiqova</i>	Eskirgan so‘zlarning eskirmagan ma’nalari	760
<i>Qasimova Sema</i>	The stylistic, linguistic and psycholinguistic analysis of female forms of address in the texts	766

	of the book of “Dede Qorqud”	
<i>Roza Turdiyeva</i>	O‘zbek, qoraqalpoq va ingliz tillaridagi maqollarda zoonimlarning umumiy va milliy xususiyatlari	775